

*Патяка Т.А.,
здобувачка 11 МБ ОО групи,
Трусова Н.В.,*

*д.е.н., професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного, м. Мелітополь, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ СТРАХУВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Сільське господарство традиційно є ризиковою сферою діяльності. Особливо це стосується України, в якій успішні результати сільгоспвиробника багато в чому визначаються погодними умовами. З врахуванням того фактору, що ціни на сільгосппродукцію постійно зростають, недоотримання врожаю обертається значними збитками та втраченою вигодою. Достатньо надійним джерелом захисту від ризиків є їх страхування. Але необхідність цього інструменту в діяльності усвідомлюється не всіма сільгоспвиробниками. Багато хто вважає це зайвими витратами, інші не вірять в його ефективність. Натомість страхування є оптимальним способом захисту від сільськогосподарських ризиків від несприятливих погодних подій, забезпечуючи стабільність розвитку сільського господарства через механізми відшкодування заподіяних збитків [1].

Аграрне страхування як один із головних інструментів управління ризиками надає змогу поєднувати інтереси учасників ринку аграрного страхування та держави [2]. Українське аграрне страхування проходить нелегкий шлях становлення, і це очевидно підтверджується тим, що українська сільськогосподарська галузь розвивається швидкими темпами, а обсяги застрахованої продукції не збільшуються. Страховий ринок у сфері страхування аграрного сектору майже не працює. В сільському господарстві застраховано лише близько 3% ризиків, хоча у розвинених країнах цей показник досягає 90-95% [1].

У багатьох аграрних країнах світу саме страхування є захистом від ризиків втрати врожаю, проте в Україні страхування в агро секторі розвинено дуже слабо з

декількох причин: висока вартість страхування, скептичне ставлення до страхових компаній, відсутність культури страхування, обмеженими знання аграріїв про види страхування (особливо це стосується фермерів) тощо. Крім цього, не демонструють й активності в напрямку розвитку агрострахування в Україні й самі страхові компанії та лише незначна їх кількість пропонує своїм клієнтам страхування сільськогосподарських ризиків.

Відповідно до наявних статистичних даних найбільш активно страхування ризиків займаються великі аграрні компанії, які певною мірою вимушені це робити задля залучення фінансування від банків, оскільки останні вимагають це при фінансуванні під заставу майбутнього врожаю [3].

Основним нормативним актом, який регулює страхування в Україні є Закон України «Про страхування» від 07 березня 1996 р [4].

Даний закон регулює відносини у сфері страхування, передбачає всі види обов'язкового страхування та добровільного. До добровільного виду страхування, зокрема, належить страхування сільськогосподарської продукції. Саме цей закон передбачає право страховиків займатися виключно тими видами добровільного страхування, які визначені їхньою ліцензією та покладає обов'язок на страхові компанії, які планують надавати послуги в сфері агрострахування, отримувати спеціальну ліцензію на здійснення страхування сільськогосподарської продукції. Станом на 12 грудня 2019 р. таку ліцензію мають 64 страхові компанії. Проте, з 01 липня 2020 р. регулятором страхового ринку став Національний банк України, замість Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. Це може призвести до певних змін на страховому ринку України.

Окрім, зазначеного, для цілі залучення підтримки з боку держави 9 лютого 2012 р. було прийнято Закон України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою» [5]. Вищезгаданим законом врегульовано відносини у сфері страхування сільськогосподарської продукції, що здійснюється з державною підтримкою. Державна підтримка полягає в компенсації аграріям з державного бюджету грошових коштів у вигляді субсидій для оплати частини страхової премії нарахованої за договором страхування. Однак цей механізм вже декілька років фактично не працює.

Одним із ефективних та надійних інструментів управління ризиками, які проявляються в сільському господарстві є аграрне страхування. Основні види ризиків у діяльності агропромислового комплексу, які пов'язані з проявом різноманітних небезпек у сільському господарстві, показані в таблиці 1 [6].

Таблиця 1

Основні види ризиків у діяльності сільськогосподарських підприємств

Види ризику	Форми впливу	Негативні результати впливу
Природні	Природно-ерозійні процеси	Недоотримання сільськогосподарської продукції внаслідок несприятливих погодних умов
Техногенні	Хімічне забруднення, забруднення отрутохімікатами ґрунтів, нераціональне використання мінеральних добрив, перезволоження земель	Зниження врожайності та погіршення якості ґрунтів
Антропогенні	Погіршення ґрунтової структури, механічне руйнування та ущільнення ґрунту, зниження рівня гумусу в ґрунті	Порушення природного балансу, втрата ґрунтового покриття, винос поживних речовин з ґрунту
Радіаційні	Іонізуюче випромінювання радіаційних матеріалів у навколишньому середовищі	Потрапляння радіоактивних речовин у сільськогосподарську продукцію
Еколого-економічні	Використання екологічно-небезпечних технологій у процесі виробництва сільгосппродукції	Зниження якості та конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції

Сільськогосподарські ризики на відміну від інших подій характеризуються тим, що мають системний характер. Стихійні явища, які впливають, наприклад, на врожайність сільгоспкультур, мають поширення на значній території і призводять до втрат у більшості господарств. Це веде до того, страхові компанії, які формують страховий портфель, не мають достатньої мотивації страхувати сільські господарства однієї місцевості у значній кількості, бо таким чином не виконується принцип диверсифікації ризиків. Сільське господарство не характеризується високою рентабельністю, що в свою чергу вимагає максимально зменшувати витрати. Страхування буде додатковим тягарем для сільгоспвиробника. Тому захист від таких ризиків майже неможливий без втручання держави на ринок сільськогосподарського страхування. Аналіз систем страхування агроризиків різних

країн дозволяє стверджувати, що тільки в тих країнах, в яких держава надавала фінансову підтримку шляхом субсидіювання частини страхових платежів, адміністративних витрат, система аграрного страхування дійсно працює ефективно. Метою держави має бути допомога страховим компаніям та сільгоспвиробникам в таких формах:

- інфраструктурні інвестиції;
- субсидіювання страхових платежів;
- фінансування адміністративних витрат;
- участь у фінансуванні фондів, пулів, спрямованих на ліквідацію катастроф та природних лих.

В той же час досить суттєвим має бути вклад держави в інформування сільгоспвиробників про форми допомоги та про можливості, які вони зможуть отримати, скориставшись цією допомогою [1].

В Україні за результатами 2019 року можна виділити 5 найбільших страхових компаній, які відповідно вимогам чинного законодавства отримали ліцензію на здійснення страхування сільськогосподарської продукції, показаних у таблиці 2 [7].

Таблиця 2

5 найбільших страховиків в аграрній галузі

Назва компанії	Страхові платежі		Приріст за 2018 рік, %	Рівень виплат, %
	млн грн	%		
PZU Україна	94	43,56	128,1	47,5
Універсальна	66,1	30,63	-49,7	0,2
ІНГО Україна	22,3	10,33	7,7	2,3
Аска	17,5	8,11	89,8	0,0
АХА Страхування	15,9	7,37	85,8	13,7
Всього	215,8	100	-	-

Загальна сума страхових платежів у 2019 році склала 215,8 млн грн. Лідером серед отриманих страхових платежів є PZU Україна – 43,56% від загальної суми.

Останнім часом досить активно набуває обертів розвиток такого продукту в області агрострахування як індексне страхування врожаю. Відмінністю та перевагами індексного страхування є те, що на відміну від класичного страхування, де страхові продукти базуються на оцінці збитків, індексне страхування базується на значенні певних індексів, таких як індекс врожайності у певному регіоні та індексу погоди (кількість опадів, температурний режим, тощо). Аграрії одержують страхове відшкодування в розмірі, еквівалентному розміру зниження середнього рівня врожайності в регіоні. Таким страховий продукт є більш доступним з точки зору його вартості, що робить його привабливим на ринку агрострахування [3].

Список використаних джерел

1. Страхування ризиків сільськогосподарських. URL: https://uabs.sumdu.edu.ua/images/stories//docs/K_F/Plastun_4.pdf
2. Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15#Text>
3. Страхування агросектора в Україні. URL: https://biz.ligazakon.net/ua/analytics/195897_strakhuvannya-agrosektora-v-ukran
4. Закон України «Про страхування». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text>
5. Закон України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4391-17#Text>
6. Вовчак О.Д. Страхування : навчальний посібник. 2-ге вид. виправл. Львів: «Новий світ 2000», 2005. 480 с.
7. Рейтинг страхових компаній – 2019. URL: <https://mind.ua/publications/20198476-rejting-strahovih-kompanij-2019>